Марцынкевіч, Р. Афганскае лета 1986-га / Р. Марцынкевіч // Веснік Глыбоччыны. — 2004. — 14 лют. — С. 2.

АФГАНСКАЕ ЛЕТА 1986-ГА

У гэты дзень пятнаццаць год назад апошнія часці абмежаванага кантынгенту савецкіх войск пакінулі Афганістан. Тады і закончылася апошняя для нас вайна – вайна без пераможцаў, бо іх, пераможцаў, у вайны і не бывае. Ёсць тыя, хто выжыў і вярнуўся дадому, і тыя, хто не дакахаў, не паспеў налюбавацца майскай квеценню садоў, залатым лістападам, бялюткім іскрыстым снегам...

Тыя, хто вярнуўся, не любяць расказваць аб пеpажытым, бо гэта той выпадак, калі цяжка перадаць словамі тое, што немагчыма забыць. А ў тых, хто загінуў на чужыне, сёння былі б ужо сыны-салдаты, такія, якімі былі яны самі. І дзякуй Богу, што тая неаб'яўленая вайна ў Афганістане была апошняй для беларускіх маці.

Ванда Францішкаўна сына выхоўвала адна. Багдану было сем гадоў, калі памёр бацька, так і не паспеўшы пабудаваць дом. Той зруб, што рубіў муж, Ванда перавозіла ў Глыбокае сама. Абжывалася доўга, бо ў хаце была адна маленькая зарплата.

Багдан рос паслухмяным, дапытлівым, добра вучыўся. Пасля заканчэння школы (якраз 20 гадоў назад) паступіў у Магілёўскі тэхналагічны інстытут. Маці ганарылася адзіным сынам: будзе інжынерам. Але жыццё нечакана зрабіла рэзкі паварот. Пасля першага курса Багдана прызвалі ў армію. Ужо больш пяці гадоў ішла вайна ў Афганістане, і ніхто не мог сказаць, калі закончыцца гэтае пекла. На змену абстраляным, загартаваным у вайне хлопцам у Афганістан закідвалі 18-гадовых юнакоў, якія ледзь навучыліся трымаць у руках зброю.

– Я прызываўся ў армію з Магілёва. А службу пачынаў на Урале ў школе сяржантаў, – успамінае Багдан. – Ужо тады мы ведалі: закончым вучобу – і ў Афган. Так і сталася. У кастрычніку нас, наваспечаных сяржантаў, перавялі ў Ташкент. Там быў перавалачны пункт, каб салдаты маглі хоць крышку адапціравацца да кліматычных умоў, у якіх прадстаяла жыць і ваяваць.

У Ташкенце Багдан адстаў ад сваіх таварышаў па сяржанцкай школе. Ён захварэў на жаўтуху і надоўга трапіў у шпіталь. Але радасці, што атрымаў такую «адтэрміноўку», не было. Нарэшце дзень адпраўкі настаў. Ён быў змрочны, насуплены, і Багдан пакідаў Ташкент без шкадавання.

Кабул, куды даставіў самалёт чарговую партыю салдат, сустрэў суровай непрыступнасцю. Стаяў бясснежны люты, усё наўкол было шэрым, аднастайным і такім чужым, што да болю сціснулася сэрца. Але ўсе трымаліся, стараючыся не паказваць, што на сэрцы, жартавалі. Пра смерць не думалі. Толькі праз многа гадоў тыя, хто вярнуўся з той ванны, зразумеюць, што не вызваліцелямі яны былі ў той чужой краіне. А тады...

– Мы не разважалі пра палітыку, а рабілі тое, што патрабавалася ад нас, – скажа ў гутарцы Багдан.

Яго залічылі ў аўтамабільную брыгаду ва ўзвод аховы, і для юнака з Глыбокага пачалася вайна, якую позней назавуць бессэнсоўнай і нікому не патрэбнай. Наперадзе Багдана чакалі цяжкая хвароба (у Кабуле Багдан зноў захварэе на жаўтуху), баявыя аперадыі, страта сяброў... На кожным кроку падпільноўвала смерць. Яна літаральна дыхала ў патыліцу. І тады, звяртаючыся да медаліка Маці Божай Беззаганнай, ён прасіў заступіцца, не даць загінуць.

Той медалік дала яму матуля, калі выпраўляла ў войска. Аднойчы камандзір убачыў яго на шыі салдата і сказаў: «Сними. Солдату не положены излишества». Але гэта была не каманда, а хутчэй за ўсё просьба. Багдан падпарадкаваўся, бо не меў права не паслухацца. Ён зняў медалік і паклаў яго ў левую кішэню гімнасцёркі, ля сэрца. І калі аднойчы яго не аказалася на месцы, Багдана агарнуў страх.

Такога страху ён не зведаў нават тады, калі зайшоў у палатку, дзе, забіўшыся ў куток, сядзеў салдат і трымаў напагатове гранату. Багдан падышоў да салдата, паклаў руку на плячо, заглянуў у звар'яцелыя ад страху вочы:

– Не дури, друг. Всё будет хорошо, вот увидишь.

А потым паставіў на месца чэку, разжаў пальцы, якія мёртвай хваткай сціскалі гранату, забраў яе і выйшаў з палаткі. Пра сябе ў тыя хвіліны не думаў. Страху не было.

Увечары, калі панурая цішыня апусцілася на кішлак, дзе дыслакаваўся ўзвод аховы, Багдан напісаў маці аб сваёй згубе. Тыдні праз два атрымаў пісьмо, у якім быў маленькі абразок Маці Божай, заступніцы і апякункі. Страх безабароннасці адступіў. Да Багдана вярнулася надзея, што ен застанецца жывым. Але да чаканага загаду аб звальненні ў запас было яшчэ вельмі далёка. Ён лічыў дні, а яны не беглі, а цягнуліся як па смале. Салдаты хварэлі на малярыю і жаўтуху, ніяк не маглі прывыкнуць да моцна хларыраванай вады і афганскай спёкі, пастаянна адчувалі пачуццё голаду. Толькі маладосць брала сваё, і варта было схіліць галаву да падушкі, як тут жа ахутваў сон.

– Але чаканне дэмбелю было такім жаданым, што нават сярод ночы мы маглі беспамылкова назваць, колькі яшчэ дзён засталося ваяваць, – шчыра прызнаецца Багдан і са стосу здымкаў, зробленых фатографам-аматарам у Афганістане, выбірае адзін: «Я высылаў яго маме летам 1986 года».

З дазволу чытаю надпіс: «24 жніўня 1986 года. Да майго загаду (маецда на ўвазе аб звальненні – **Р. М.**) засталося 225 дзён. У Саюзе гэта не так і многа, а тут пражыць – зусім іншае».

У лістах да маці Багдан пісаў, што ў яго ўсё добра, не плакаўся і не скардзіўся. Але Ванда Францішкаўна сваім мацярынскім сэрцам прадчувала, як невыносна цяжка яе сыночку. Маліла Бога, каб уратаваў яе крывінку, адзінае, што ў яе ёсць. І добры Бог пачуў гэтую ахвярную малітву. Багдан вярнуўся дадому жывым і здаровым.

Упершыя па вяртанні дні вайна часта прыходзіла да яго ў снах. Ён бачыў убогія кішлакі, палонных «духаў», перапоўненыя шпітальныя палаты, знемагаў пад слякотным афганскім сонцам, прачынаўся ад узрываў... Але праўду кажуць: нічога не гоіць так душэўныя раны, як мілыя сэрцу

мясціны і спакойная хатняя абстаноўка. Прытупіўся боль афганскай вайны і ў душы Багдана Тумаша. І хоць ён лічыць Афганістан школай для сапраўдных мужчын, не можа дапусціць нават думкі, каб на такіх уроках вучыўся яго сын.

На афганскай зямлі ў складзе абмежаванага кантынгенту ваявалі каля 300 тысяч беларусаў. 877 з іх вярнуліся на радзіму рэйсамі «чорнага цюльпана», каля тысячы сталі інвалідамі, каля трохсот афганцаў ад хвароб і ран памерлі пасля вайны, многія і па сёння не пазбавіліся ад псіхалагічнай траўмы. У Багдана, як ён лічыць сам, усё ў пасляваенным жыцці склалася добра. Па вяртанні з арміі ён перавёўся на завочнае аддзяленне інстытута (к таму часу Ванда Францішкаўна ўжо была на пенсіі) і ўладкаваўся на работу на чыгуначны вакзал.

– Мае дзядінства праходзіла ля чыгункі (мы тады жылі ў Канстанцінаве). Магчыма, гэта і паўплывала на мой працоўны выбар. Не шкадую, што склалася менавіта так, – гаворыць мой субяседнік.

Выпускную дыпломную работу, якую абараніў на выдатна, Багдан пісаў па вытворчых даных мясакамбіната і меў запрашэнне працаваць на гэтым прадпрыемстве. Была магчымасць прадоўжыць вучобу ў аспірантуры. Але ен не спакусіўся на такія прапановы і застаўся працаваць на чыгунцы. Цяпер Багдан Тумаш – старшы прыёмаздатчык, чалавек паважаны і аўтарытэтны. Яго здымак, як лепшага работніка, сёлета змешчаны на раенную Дошку гонару.

У Багдана падрастае сын – яго радасць і надзея. Калі стане дарослым, бацька абавязкова раскажа яму пра сваё юнацтва І выпрабаванні, якія выпалі на яго долю. Раскажа так, нібыта гэта было ўчора, бо памяць непадуладна часу. І праз гады будзе веяць холадам пры ўспаміне аб тым гарачым афганскім леце 1986 года.

Р. Марцынкевіч